

УДК 581.526.42

Масікевич А.Ю., Масікевич Ю.Г. (Україна, Чернівці)

СТАН ГІРСЬКИХ ВОДОТОКІВ ЯК ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Річкова мережа Карпатського регіону представляє собою надзвичайно розгалужену водну систему, що поєднує через трофічні ланцюги в єдину екосистему підсистеми нижчого рівня і забезпечує тим самим біогеохімічний колообіг речовин в природі, а, власне, підтримку життя на різних рівнях організації матерії.

Для Карпат характерним є наявність добре розгалуженої річкової мережі. Саме тут сформувалася найбільш густа річкова мережа в Україні (2,0 км/км², при середньому показнику по Україні - 0,34 км/км²). Карпатський вододільний хребет розділяє басейни річок різних напрямків горизонту. На північ і північний схід течуть притоки Дністра – Стрий, Свіча, Тисмениця, Бистриця, Лімниця і притоки Дунаю – Серет та Прут із Черемошем, а на південь і південний захід – притока Дунаю Тиса, в яку впадають Тересва, Тересля, Ріка та ін. Всього на території, понад 40 тис. км² зосереджено понад 500 річок, кілька тисяч періодично діючих водотоків. Виконуючи комунікаційну функцію елементи річкової мережі Карпат, водночас, виступають з'єднувальними коридорами екомережі Карпатської гірської країни.

У своїй книзі «Земля у рівновазі. Екологія і людський дух» в розділі «Якщо джерело висихає» Альберт Гор аналізує основні загрози для водної системи Землі, зазначає, що одна із основних загроз полягає в масових змінах у режимах, землекористування, особливо, поширеному вирубуванні лісів. Знищення лісів може вплинути на гідрологічний цикл на даній території настільки ж, як зникнення великого внутрішнього моря, стверджує автор.

Використання екосистемного та басейнового принципів при здійсненні господарської діяльності в Карпатському регіоні, ведення багатофункціонального лісового господарства наближеного до природи, використання природозберігаючих технологій, активне залучення місцевих громад до прийняття вагомих рішень в т.ч. і через механізм децентралізації управління є ваговою передумовою розбудови громадянського суспільства та збереження довкілля. Існує цілий ряд програм щодо удосконалення управління природними ресурсами Карпатського регіону на базі розширення сфери застосування Карпатської конвенції.

Для гірських територій значення води важко переоцінити, оскільки самі незначні відхилення можуть мати віддалені наслідки. Якщо, вирубування лісів свого часу в Ефіопії породило пустелю, то повоєнні масові суцільні рубки в Карпатах в повоєнні роки, знайшли своє відображення у вигляді катастрофічних повеней 2008 та 2010 років. Катастрофічні повені сприяли активізації схилових ерозійних та зсувних процесів. Вони були зумовлені як глобальними змінами клімату та природними умовами Карпат (на гірських вершинах Карпат випадає до 1600 мм опадів на рік), так і антропогенними порушеннями пов'язаними із лісогосподарською діяльністю. Надмірна вирубка гірських лісів, порушення гірських ландшафтів, недотримання правил експлуатації лісосік призводить до порушення гідрологічного режиму та розвитку ерозійних процесів у водозборах. Цьому сприяє також надмірний видобуток піщано-гравійної суміші в руслах річок, хаотичний розвиток туристичної індустрії тощо.

На підставі проведених досліджень можна виділити такі основні блоки, що забезпечують стійкість природних гірських екосистем та екологічну безпеку. Це, перш за все, ведення лісогосподарювання, добування місцевих корисних копалин, інтенсивність ведення сільськогосподарського виробництва, розвиток туристичної індустрії і звичайно стихійні природні явища. Останнім часом до цього переліку добавився ще стихійний розвиток малої гідроенергетики. Зміни в вищезазначених первинних (визначальних) блоках несуть за собою низку змін в показниках водного балансу, якості води за рядом органолептичних та фізико-хімічних показників, викликають активацію ерозійних та зсувних процесів. Необхідно зазначити, що річкова мережа є надійним індикатором збалансованості та узгодженості між основними складовими блоками гірських екосистем, а її стан свідчить про «здоров'я гір» і визначає, в кінцевому підсумку, сталий розвиток Карпат.